

NAJUGROŽENIJE SKUPINE NEZAPOSLENIH MLADIH U RH: PRELIMINARNI PODACI PROJEKTA »SOCIJALNA UKLJUČENOST I STRATEGIJE ŽIVLJENJA NEZAPOSLENIH MLADIH U HRVATSKOJ I SLOVENIJI U EUROPSKOM KONTEKSTU«

SAŽETAK

Ovaj rad dio je bilateralnog projekta »Socijalna uključenost i strategije življenja nezaposlenih mladih u Hrvatskoj i Sloveniji u europskom kontekstu« koji su provodili Pedagoška fakulteta Univerze u Ljubljani i Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

¹ Prof.dr.sc. Josipa Bašić, socijalna pedagoginja, e-mail: basic@erf.hr

² Doc.dr.sc. Martina Ferić Šlehan, socijalna pedagoginja, e-mail: mferic@erf.hr

³ Dr.sc. Valentina Kranželić, socijalna pedagoginja, e-mail: vkranzel@erf.hr

Prethodno priopćenje
Primljeno: listopad, 2008.
UDK 364.65-057.19-053.6(497.5)

Josipa Bašić¹
Martina Ferić
Šlehan²
Valentina
Kranželić³
Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski
fakultet

Ključne riječi:
nezaposleni mladi, socijalna
uključenost/isključenost,
strategije življenja,
psihosocijalno zdravlje.

tijekom 2006. i 2007. godine. Uzorak je činilo 937 nezaposlenih mladih od 18 do 27 godina koji su živjeli na području Grada Zagreba te Šibensko-kninske i Varaždinske županije. Korišten je modificirani i usuglašen anketni upitnik koji je nastao za potrebe europskog međunarodnog projekta YUSE (Youth Unemployment and Social Exclusion). Cilj ovog rada usmjeren je utvrđivanju podskupina posebno ugroženih mladih među nezaposlenim mladima u Republici Hrvatskoj. Iz prezentiranih rezultata vidljivo je da je moguće identificirati neke podskupine nezaposlenih mladih čija je ugroženost statistički značajno veća od ostalih nezaposlenih mladih. Kao najugroženija skupina ističu se muški ispitanici te ispitanici u dobi od 25 do 27 godina. Ovakva ispitivanja daju tek smjernice za daljnja istraživanja, posebno komparativna. Ovakvim i sličnim istraživačkim nalazima trebalo bi se rukovoditi kod postavljanja i provođenja nacionalne i regionalnih politika i u odnosu na obrazovanje i zapošljavanje mladih kao i svekoliku politike za potporu mladima.

UVOD

I u teoriji i u empirijskim istraživanjima mogu se prepoznati određene skupine mladih ljudi koje su više ugrožene u odnosu na druge, kao što su na primjer: mladi s lošim školskim uspjehom, oni koji su napustili školovanje, mladi pripadnici manjina, mladi imigranti (Fend, 1994., prema Klemenčić Rozman i Dekleva, 2007.), mladi ovisnici (Bouilet, 2007.), nezaposleni⁴ mladi (Potočnik, 2006., Potočnik, 2007., Ilišin, 2007.). U odnosu na temu ovog rada važno je pozabaviti se kratko statistikama o nezaposlenosti mladih ljudi u Europi i Hrvatskoj. U statistikama EUSTAT-a⁵ navodi se kako je stopa nezaposlenosti mladih između 15 i 24 godina posljednjih godina pala (s 19,2% početkom 2004. na 16,8% početkom 2007), ali da je još uvijek dvostruko viša od stope nezaposlenosti cjelokupnog stanovništva Europske unije (7,5%). Prema onome što navodi Potočnik (2007.) stopa nezaposlenih mladih u Hrvatskoj je čak 32%, a prema Statističkom ljetopisu (2007.) stopa nezaposlenosti mladih u razdoblju od 2005. do 2006. godine kretala se od 28% do 33%. Premda i u Hrvatskoj stopa ukupne nezaposlenosti pada (od 14,8% prema Statističkom ljetopisu 2007. na 12,8% u rujnu 2008. godine⁶), vidljivo je kako su upravo mladi u većem riziku za nezaposlenost te stoga postoji i veća potreba za istraživanjem značajki upravo populacije nezaposlenih mladih.

Prema navodima Ilišin i Radina (2007.) mladi se promatraju kroz dvije osnovne teorijske perspektive: u prvoj se mladi promatraju kao resursi, potencijali, »vitalno društveno bogatstvo«, a u drugoj prvenstveno kao izvori problema. To ocrtavaju, između ostalog, kroz brojne rizike i neizvjesnosti koje nosi društvo u tranziciji, a koji se između ostalog očituju i

⁴ Pod nezaposlenom se osobom prema Zakonu o zapošljavanju (NN, br. 59/96) smatra osoba sposobna za rad, u dobi od 15 do 65 godina koja je kao tražitelj zaposlenja evidentirana u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje, redovito se prijavljuje, (...) nije redoviti učenik, student ili umirovljenik.

⁵ <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

⁶ <http://www.dzs.hr/Hrv/system/news.htm>.

kroz usporeno preuzimanje trajnih društvenih uloga mladih (»produžena mladost«) te kroz njihovu daljnju društvenu, posebno političku, (samo)pasivizaciju i marginalizaciju. Vidljivo produžavanje mladosti i neravnopravan položaj mladih nerijetko dovodi i do socijalne isključenosti koja se s tim povezuje. Mnogi se slažu da brojni rizici odrastanja mladih, globalizacija, postindustrijska modernizacija te individualizacija dovode ili do psihosocijalne demoralizacije (socijalna bespravnost, osobna i socijalna usamljenost, nisko samopoštovanje i nemoć, nedefinirani strahovi u vezi budućnosti, depresivno raspoloženje) ili do altruističkog individualizma mladih (socijalna senzibilnost i odgovornost povezana s traženjem individualnih zadovoljstava i individualiziranim životnim stilom). Autorica Ilišin (2007.) kroz analizu društvenog statusa, problema i budućnosti mladih zaključuje kako mladi procjenjuju da su najveći problemi njihovih vršnjaka socioekonomske prirode (nizak životni standard, nedostatak životne perspektive, nezaposlenost). Rješenja navedenih problema mladi vide (prema istoj autorici) u osiguravanju jednake mogućnosti u obrazovanju i zapošljavanju, većoj participaciji mladih u odlučivanju na svim razinama. Autorica Potočnik (2007.) u analizi problema nezaposlenosti mladih u Hrvatskoj, smatrajući da nezaposlenost mladih destabilizira ekonomiju i podriva društvenu stabilnost, navodi mjere za poboljšanje sustava njihovog zapošljavanja: osvještčivanje javnosti i samih mladih o njihovim problemima, razvoj sustava savjetovanja, profesionalnog usmjeravanja i motivacijskog treninga, informiranje i olakšavanje pristupa sustavu prekvalifikacije, borbu protiv sivog tržišta jačanjem legislativnog okvira i njegovim stvarnim provođenjem.

Nezaposlenost, posebno mladih ljudi, poseban je problem u zemljama u tranziciji. I svjetski *summit* o društvenom razvoju u Kopenhagenu iz 1995. godine (Declaration and action programme of the world summit on social development, 1995.) u prvi je plan stavio tri ključna socijalna problema: siromaštvo, nezaposlenost i socijalnu isključenost. Nužno je napomenuti kako su tri navedena fenomena međusobno povezana što je moguće vidjeti i iz njihovih pojedinačnih definicija. Townsend (1979.) objašnjava kako su pojedinci, obitelji i grupe unutar populacije siromašni onda kada im nedostaju resursi da bi postigli odgovarajući način života, sudjelovali u aktivnostima te imali životne uvjete i pogodnosti koje su uobičajene ili su barem široko podržavane i odobravane u društvu kojem pripadaju. Prema definiciji Europske unije, siromašnima su smatrane one osobe, obitelji i skupine osoba kojima su resursi (materijalni, kulturni i socijalni) tako ograničeni da ih isključuju iz minimalno prihvatljivog načina života koji uživaju države-članice (Ramprakash, 1994.). Prema Ilišin, Mendeš i Potočnik (2003.) u posljednjem desetljeću 20. stoljeća mladi su postali najsiromašnija skupina stanovništva u zemljama srednje i istočne Europe. Apsolutno siromaštvo ili »siromaštvo na rubu opstanka« polazi od toga da postoje minimalne ljudske potrebe (ishrana, odijevanje, stanovanje...), koje je moguće utvrditi za sve ljude i u svim društvima, a koje su nužne za održanje zdravlja i fizičke sposobnosti (Program borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti Republike Hrvatske, prijedlog, 2002.). Koncept socijalne

isključenosti (javlja se i opisuje početkom 1970-ih godina, Šućur, 1995.) najčešće se dovodi u vezu s građanskim statusom i socijalnim pravima te podrazumijeva nepotpuni građanski status i izostanak integracije, pojedinci gube svoje mjesto u društvu i ispadaju iz različitih mreža socijalnih odnosa. Da su nezaposleni mladi u situaciji socijalne isključenosti moguće je ustvrditi prema pisanjima brojnih znanstvenika koje navodi Šućur (2006.). Naime, isključenost se može pojmiti kao neuspjeh u jednom ili više slijedećih socijalnih sustava:

- demokratsko-pravnom sustavu, koji osigurava građansku ili civilnu integraciju
- radno-tržišnom sustavu, koji promiče ekonomsku integraciju
- sustavu socijalne dobrobiti, koji promiče socijalnu integraciju i
- obiteljskom sustavu i sustavu lokalne zajednice, koji osigurava interpersonalnu integraciju.

U izvješću UNDP-a Šućur (prema Starc, 2006.) navodi dva temeljna uzroka socijalne isključenosti mladih: njihov nestabilan položaj na tržištu rada (nezaposlenost) te ispadanje iz obrazovnog sustava. Što za mlade znači ispadanje iz obrazovnog sustava/sustava školovanja između ostalog vidljivo je po mnogim statistikama prema kojima je »ostajanje na ulici« izrazit rizik za manifestiranje različitih oblika rizičnih ponašanja mladih te trajnoj nezaposlenosti i isključenosti iz društva (Rapuš Pavel, 2005.). Na sličan način vidljivo je to i u tezi kako su zapošljivost i nezaposlenost mladih vezani uz (ne)obrazovni kapital i (ne)uključenost u društvo (Potočnik, 2006.). Stoga se i kroz Nacionalni program djelovanja za mlade u Republici Hrvatskoj (2003.) donose mnoge preporuke kojima se potiče zapošljavanje i samozapošljavanje mladih, a poznat je i Nacionalni akcijski plan zapošljavanja (2004) za razdoblje od 2005. do 2008. godine, posebno obrazlagan i zbog nezaposlenih mladih u dobi od 15. do 29. godine, koji je donijela Vlada Republike Hrvatske u suradnji s Hrvatskim zavodom za zapošljavanje (prema Potočnik, 2006.).

Istraživanja položaja mladih u hrvatskom društvu (Ilišin i Radin, 2007.) u novije vrijeme pokazuje da je položaj mladih malo bolji nego sredinom 1990-ih, no ipak je nešto nepovoljniji nego kod njihovih europskih vršnjaka. Budući da su istovremeno vidljive i tendencije povlačenja mladih u prostor privatnosti te smanjivanje interesa za društveni angažman, jasna je zabrinutost za mlade jer njihova individualizacija i pasivizacija širi se na sve aspekte njihova svakodnevnog života. Doda li se tome da se kod nas, kao i u svijetu, među teže zapošljavane osobe najčešće ubrajaju: dugotrajno nezaposlene osobe (vidi Šverko, Galešić i Maslić-Seršić, 2004.), mlade osobe bez radnog iskustva, osobe niže obrazovne razine, nekvalificirani radnici, osobe lošijeg socioekonomskog statusa (Mihčić i sur., 2008.), ispitivanje nezaposlenih mladih ljudi u Hrvatskoj postavlja se kao zadatak mnogih znanstvenika, posebno onih koji se bave promocijom zdravlja i prevencijom mentalnih i ponašajnih poremećaja mladih (Novak, 2008.). Štimac Radin (2002.) navodi kako aktualan društveni položaj hrvatske mladeži nije moguće razumjeti niti definirati bez sagledavanja svih aspekata jednog od njegovih najvažnijih obilježja – njihovom situiranju na tržištu rada.

O PROJEKTU

Preliminarni podaci prikazani u ovom radu dio su bilateralnog znanstvenog projekta između Hrvatske (Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Odsjek za poremećaje u ponašanju, voditeljica prof. dr. sc. Josipa Bašić) i Slovenije (Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, Odelk za socijalno pedagogiko, voditelj, prof. dr. sc. Bojan Dekleva) »Socijalna uključenost i strategije življenja nezaposlenih mladih u Hrvatskoj i Sloveniji u europskom kontekstu« koji je prihvaćen od strane Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa RH krajem 2005. godine i započeo s realizacijom 1. 1. 2006. godine, te je trajao dvije godine.

Cilj projekta bio je istražiti karakteristike socijalne isključenosti/uključenosti nezaposlenih mladih, odnosno utvrditi razine socijalne i ekonomske marginalizacije i utjecaj nezaposlenosti na psihosocijalno zdravlje mladih. Isto tako istraživani su: međugeneracijski prijenos oblika ponašanja, strategije nošenja sa stresom mladih, njihovo devijantno ponašanje i zlouporaba droga te karakteristike njihove mreže podrške i socijalnih mreža. Svi ovi fenomeni istraživani su u odnosu na osnovne čimbenike poput spola, obiteljske strukture, obrazovanja i trajanja nezaposlenosti.

Projekt, odnosno cjelokupno istraživanje, imalo je dva dijela: kvantitativni i kvalitativni. U kvantitativnom dijelu istraživanja provedeno je ispitivanje putem upitnika (opisan u poglavlju Opis instrumenta) na uzorku mladih nezaposlenih u dobi od 18 do 26 godina na području Grada Zagreba, gradova i općina Šibensko-kninske i Varaždinske županije. Izbor županija načinjen je u dogovoru istraživača i stručnih suradnika iz Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, a po kriteriju stope nezaposlenosti, procijenjenog gospodarskog razvoja i geografskog položaja.

Kvalitativni dio istraživanja proveden je putem intervjua/fokus grupa s populacijom nezaposlenih mladih. Podaci za kvalitativni dio istraživanja prikupljeni su još i istim upitnikom korištenim i za prikupljanje kvantitativnih podataka (63. pitanje).⁷ Cilj ovog dijela istraživanja bio je istražiti kako se nezaposleni mladi doživljavaju, njihovo subjektivno razumijevanje njihove pozicije i njihovu procjenu službi koje brinu o nezaposlenima.

Cilj ovoga rada je utvrditi koje su to podskupine posebno ugroženih nezaposlenih mladih u Republici Hrvatskoj. Za identifikaciju tih podkupina koristili su se ključni pokazatelji psihosocijalne ugroženosti i socijalne isključenosti: materijalni položaj, razina socijalne potpore te psihosocijalno zdravlje i zadovoljstvo. Podskupine su identificirane s obzirom na poznate značajke ispitanika: spol, dob, mjesto stanovanja, obrazovanje, narodnosnu strukturu obitelji, dugoročni položaj na tržištu rada i tip djelatnosti u prošlom tjednu.

⁷ Rezultati su predstavljeni u radu Koller-Trbović, N. »Nezaposlenost u doživljaju i iskustvu nezaposlenih mladih u Hrvatskoj«, koji je objavljen u ovom broju Ljetopisa socijalnog rada.

METODE ISTRAŽIVANJA

UZORAK

Uzorkom su obuhvaćeni mladi koji su na dan 30.6.2006. bili stari između 18 i 26 godina i u protekloj godini su najmanje 3 mjeseca neprekidno bili prijavljeni kao nezaposleni na Hrvatskom zavodu za zapošljavanje (na području Grada Zagreba, gradova i općina Šibensko-kninske te Varaždinske županije). Ukupan uzorak činilo je 937 ispitanika. Po opisanom kriteriju populaciju iz koje je dobiven uzorak sastavio je gospodin Anđelin Ivić iz Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, uz dopuštenje voditelja odjela i institucije.

Tablica 1.

Prikaz frekvencija i postotaka po spolu za dob, mjesto stanovanja i roditeljski status ispitanika (N=937)

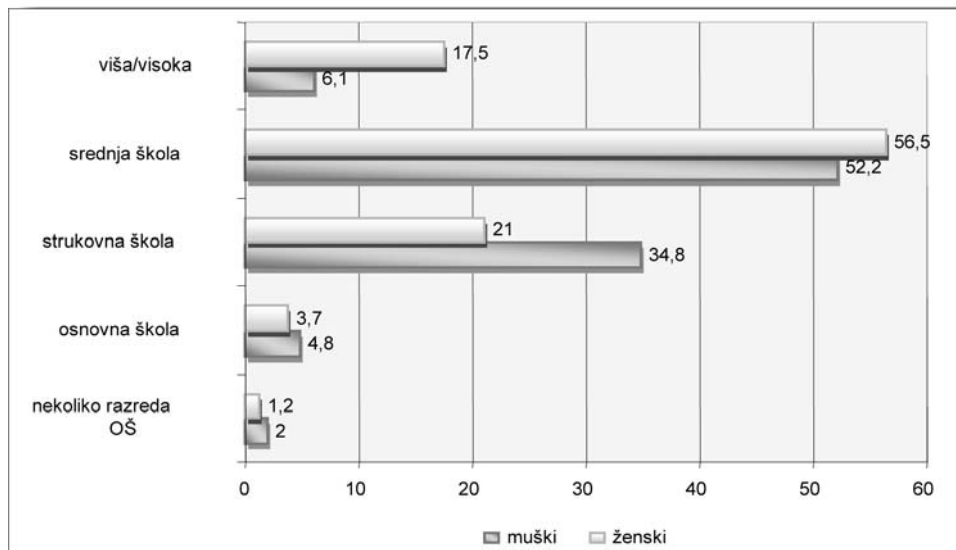
	Dob						Mjesto stanovanja						Ima djecu			
	18-21		22-24		25-27		Selo		Mjesto/ /manji grad		Zagreb		Da		Ne	
Spol	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
M	126	36,5	113	28,2	54	28,3	89	37,2	38	32,2	166	28,6	9	7,6	284	34,7
Ž	219	63,5	288	71,8	137	71,7	150	62,8	80	67,8	414	71,4	110	92,4	534	65,3
Ukupno	345	100,0	401	100,0	191	100,0	239	100,0	118	100,0	580	100,0	119	100,0	818	100,0

Tablica 1. prikazuje udjele muških i ženskih ispitanika u odnosu na dob, mjesto stanovanja i roditeljski status. Iz tablice je vidljivo kako je u istraživanju sudjelovalo 31,3% muških i 68,7% ženskih ispitanika. Od svih anketiranih njih 36,8% je u dobi od 18 do 21 godine, 42,8% je u dobi od 22 do 24 godine i 20,4% ih je u dobi od 25 do 27 godina. Što se tiče mjesta stanovanja, 25,5% ispitanika živi na selu, 12,6% ispitanika živi u mjestu ili manjem gradu, a najveći broj ispitanika, njih 61,9%, živi na područja Grada Zagreba. U odnosu na roditeljski status, 12,7% ispitanika ima djecu, a ostalih 87,3% nema.

Grafikon 1. prikazuje razliku među spolovima s obzirom na završenu školu ispitanika. U uzorku je ukupno bilo 293 ispitanika (31,3%) i 644 ispitanica (68,7%). Nekoliko razreda osnovne škole završilo je 1,5% ispitanika, osnovnu školu završilo je 4,1% ispitanika, strukovnu školu (dvogodišnja, trogodišnja) njih 25,2%, srednju školu 55,2%, a 14% ispitanika završilo je visoku školu ili fakultet. Iz grafikona 1. vidljivo je da je među ženskim dijelom uzorka veći broj osoba s višim obrazovanjem.

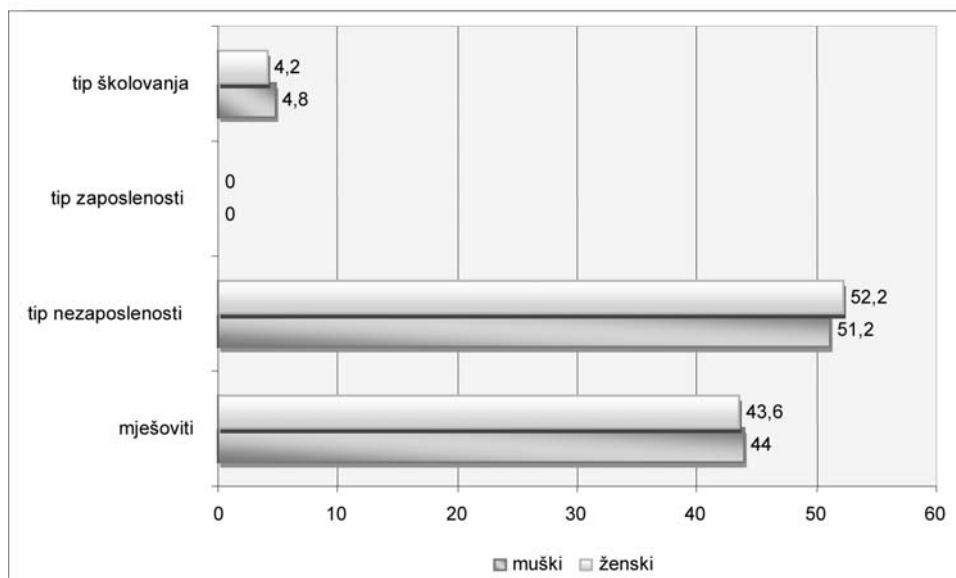
Grafikon 1.

Završena škola ispitanika obzirom na spol - izraženo u postocima (%) (N=937)

Grafikon 2.

Prikaz postotaka (%) po spolu obzirom na dugoročni položaj na tržištu rada (N=937)

Grafikon 2. pokazuje razlike među spolovima s obzirom na dugoročni položaj na tržištu rada koji je bio označen sljedećim kategorijama:

- tip nezaposlenosti – mladi koji su pretežno bili nezaposleni
- tip zaposlenosti – pretežno zaposleni mladi
- tip školovanja – mladi koji su pretežno u procesu obrazovanja ili osposobljavanja
- mješoviti tip – mladi koji su povremeno zaposleni, povremeno nezaposleni, povremeno su se školovali.

Varijabla »dugoročni položaj na tržištu rada« oblikovana je prema prevladavajućem statusu osobe u svakom od 11 polugodišnjih razdoblja do trenutka anketiranja. Ukoliko je osoba barem u 6 polugodišnjih razdoblja bila pretežno nezaposlena, smještena je u kategoriju »tip nezaposlenosti«; ako je barem 6 polugodišnjih razdoblja bila pretežno zaposlena, smještena je u kategoriju »tip zaposlenosti«; ako je barem 6 polugodišnjih razdoblja pretežno bila u procesu školovanja, smještena je u kategoriju »tip školovanja«. Svi ostali statusi (koji nisu zadovoljavali navedene kriterije) opisani su kao »mješoviti tip«. Najveći udio anketiranih je, dugoročno gledano, pripadao »tipu nezaposlenosti« (51,9%), slijedi »mješoviti tip« s udjelom od 43,8%, a najmanje ispitanika, 4,4% spada u »tip školovanja«. Zanimljivo je izdvojiti da u uzorku nije bio niti jedan ispitanik kojeg bi se moglo svrstati u »tip zaposlenosti«.

OPIS INSTRUMENTA

U istraživanju je, za anketiranje poštom, korišten anketni upitnik koji je nastao na temelju upitnika europskog međunarodnog projekta YUSE (Youth Unemployment and Social Exclusion), a uredila ga je Rapuš Pavel (2005., prema Klemenčić Rozman i Dekleva 2007.). Originalna verzija upitnika u prvoj fazi istraživanja u Sloveniji sadržavala je 19 stranica i 73 pitanja, gdje su neka od njih uključivala i potpitanja. U drugoj fazi istraživanja u Sloveniji upitnik je skraćen na 15 stranica i 63 pitanja s potpitanjima. Upitnik sadrži sljedeća područja: pitanja o ispitaniku i njegovoj obitelji, pitanja o zaposlenju unazad 5 godina, pitanja o sudjelovanju u vladinim programima obrazovanja i osposobljavanja za zapošljavanje, pitanja o nezaposlenosti, pitanja o izazovima nezaposlenosti, pitanja o materijalnom položaju, potpori od strane drugih, zdravlju i pogledima na budućnost. U hrvatskom dijelu istraživanja korištena je skraćena, odnosno konačna verzija upitnika sa 63 pitanja.

PRIKUPLJANJE PODATAKA

U svrhu osiguranja osobnih podataka ispitanika upitnici su preko Hrvatskog zavoda za zapošljavanje poštom poslani na kućne adrese, zajedno s povratnom frankiranom kovertom. Na taj način su ispitanici ostali anonimni odnosno istraživači nisu imali uvida u imena i adrese ispitanika. Na teren je poslano 4 810 upitnika u dvije županije (Šibensko-kninskoj i Varaždinskoj) i Grad Zagreb početkom prosinca 2006. godine. Do kraja siječnja 2007. godine vratio se 1 032 upitnik, a njih 308 vratilo se kao neisporučeno (nepoznata adresa, preselio i slično). Po pregledu upitnika pokazalo se da je upotrebljivo bilo njih 937 (ostali su bili vraćeni u većem dijelu neispunjeni), odnosno 19,5% od ukupno poslanih upitnika.

METODE OBRADJE PODATAKA

Kao i način formiranja uzorka, te korišten instrumentarij i metode obrade podataka slijede slovenski model (detaljnije opisan u Klemenčić Rozman i Dekleva, 2007.).

Kako bi se identificirale najrizičnije podskupine mladih nezaposlenih u obradi podataka, korišteno je 10 nezavisnih i 19 zavisnih varijabli.

Nezavisne varijable bile su:

- spol
- dob
- roditeljski status
- veličina mjesta stanovanja; selo, malo ili srednje veliko mjesto, Grad Zagreb
- narodnosna struktura obitelji, koja je imala 2 kategorije: obitelj u kojoj su ispitanik, majka i otac svi rođeni u Hrvatskoj, te obitelj u kojoj je barem jedna od spomenutih osoba rođena izvan Hrvatske
- završena škola ispitanika, obrazovanje roditelja (posebno majke, posebno oca) – sve varijable o obrazovanju imale su 5 mogućih kategorija: nekoliko razreda osnovne škole, osnovna škola, strukovna škola (dvogodišnja, trogodišnja), srednja škola i viša/visoka škola
- dugoročni položaj na tržištu rada
- tip djelatnosti u proteklom tjednu (prije anketiranja) koji obuhvaća sljedeće kategorije: status nezaposlenosti, status stalne zaposlenosti, status privremene zaposlenosti, status povremene zaposlenosti, status drugih djelatnosti.

Zavisne varijable bile su iz područja materijalnog položaja (2), socijalne potpore (8) i psihosocijalnog zdravlja i zadovoljstva (4). Slijedi opis načina sastavljanja novih zavisnih varijabli za potrebe statističke obrade podataka. U obradama je korištena faktorska analiza po metodi primarnih komponenti s oblim ili *varimax* rotacijama, ovisno o tome koja je omogućila interpretabilnije faktorsko rješenje.

MATERIJALNI POLOŽAJ

Setom od 11 pitanja na ljestvici od 4 kategorije (1- nikada, 4- često) ispitanici su bili pitani čega su se odrekli u posljednjih 12 mjeseci zbog pomanjkanja financijskih sredstava. Učinjena je faktorska analiza uz oblimin rotaciju koja je dala dva smisljena faktora koji objašnjavaju 59,7% zajedničke varijance; prvi 48,1%, a drugi 11,6%. Prvi faktor čine varijable koja ukazuju na prikraćenost u smislu socijalno-kulturnog odricanja (kino, posjeti prijatelja, kupovanje poklona, godišnji odmor i slično), a drugi faktor čine varijable koje ukazuju na prikraćenost u smislu odricanja u osnovnim dobrima (topli obrok, odjeća, plaćanje računa). Prvi faktor je imenovan **materijalna ugroženost u socijalno-kulturnim dobrima** (Cronbachov koeficijent alfa 0,90), a drugi faktor **materijalna ugroženost u osnovnim dobrima** (Cronbachov koeficijent alfa 0,66).

SOCIJALNA POTPORA

Socijalna potpora ispitivala se u 5 širih područja te su za svako područje imenovane nove zavisne varijable.

Na ljestvici od 5 kategorija i 7 pitanja ispitanici su procjenjivali različite *oblike potpore roditelja*. Faktorskom analizom po metodi primarnih komponenti dobiveno je jednofaktorsko rješenje. Faktor objašnjava 49,8% zajedničke varijance. Oblikovana je nova varijabla na osnovi aritmetičkih vrijednosti na svim pitanjima (varijablama seta). Cronbachov koeficijent alfa je 0,82. Nova varijabla nazvana je **potpora roditelja**.

Na ljestvici od 5 kategorija (1- nikada, 5- vrlo često) ispitanici su na 7 pitanja procjenjivali *potporu svojih prijatelja*. Faktorska analiza s oblimin rotacijom dala je 2 faktora. Oba faktora objašnjavaju 62,4% zajedničke varijance; prvi 46,5%, a drugi 15,9%. Prvi faktor čine varijable koje govore o psiho-socijalnoj podršci prijatelja (razgovor, savjetovanje, pomoć) te je nazvan **psihosocijalna potpora prijatelja**, a drugi čine varijable koje govore o financijskoj pomoći prijatelja – **financijska potpora prijatelja**.

Na setu od 7 pitanja (ljestvica od 4 kategorije, 1- uopće ne vrijedi, 4- potpuno vrijedi) ispitanici su procjenjivali *svoj i odnos njihovih roditelja do škole*. Faktorska analiza s oblimin rotacijom dala je dva faktora, gdje prvi objašnjava 29,2% zajedničke varijance (Cronbachov koeficijent alfa 0,72), a drugi 19,2%. Kako je Cronbachov koeficijent alfa za drugi faktor 0,12, za daljnju obradu korišten je samo prvi faktor. Oblikovana je nova varijabla koja je nazvana **pozitivan odnos roditelja prema školi**. Varijabla je oblikovana na osnovi aritmetičkih vrijednosti odgovora na varijablama koje su pitale o odnosu roditelja prema školi.

Na ljestvici od 4 kategorije (1- ne vrijedi, 4- potpuno vrijedi) i 15 pitanja ispitivalo se kakvu *socijalnu podršku* imaju ispitanici. Faktorska analiza s oblimin rotacijom dala je tri faktora – **postojanje opće socijalne mreže** (Cronbachov koeficijent alfa 0,99), **postojanje prijateljske socijalne mreže** (Cronbachov koeficijent alfa 0,38) i **interaktivni stil u nošenju s teškoćama** (Cronbachov koeficijent alfa 0,73). Prvi faktor objašnjava 39,7%, drugi 14,5% i treći 10,0% zajedničke varijance (ukupno 64,2%).

Sljedeća varijabla u području socijalne potpore oblikovana je na osnovi 7 pitanja (odgovori da/ne) kojima se htjelo vidjeti *na koliko mjesta* (npr. CZSS, psiholog, psihijatar, centar za mlade, Hrvatski zavod za zapošljavanje i slično) *su mladi tražili pomoć*. Varijabla je imenovana **traženje pomoći od različitih organizacija**, a mogući odgovori ispitanika su od 0 do 7.

PSIHOSOCIJALNO ZDRAVLJE I ZADOVOLJSTVO

Prvo su razlike po habitusu ispitivane na dvije varijable – **opća ocjena zdravlja** na ljestvici od 5 kategorija (1- vrlo dobro, 5- vrlo loše) i na varijabli **zadovoljstvo životom** na ljestvici od 3 kategorije (1- nisam zadovoljan/na, 3- vrlo sam zadovoljan/na).

Treća varijabla u ovom sklopu bila je oblikovana iz 5 pitanja (odgovori da/ne) o tome koliko tjelesnih poteškoća (npr. bolovi u leđima, želucu, zadihanost i slično) su ispitanici

imali u proteklih 12 mjeseci. Varijabla je nazvana **tjelesne poteškoće u zadnjih 12 mjeseci**, a mogući odgovori ispitanika su od 0 do 5.

Na setu od 10 pitanja (ljestvica od 4 kategorije, 1- nimalo, 4- jako puno) ispitanici su pitani koje su smetnje imali u posljednja dva tjedna. Faktorska analiza s *varimax* rotacijom dala je 2 smisljena faktora koji objašnjavaju 58,1% zajedničke varijance, prvi 45,2%, a drugi 12,9%. Prvi faktor čine varijable koje govore o psihosomatskim poteškoćama i nazvan je **mentalno zdravlje – psihosomatske poteškoće** (Cronbachov koeficijent alfa 0,82), a drugi faktor čine varijable *očajavanje zbog budućnosti, osjećaj da je život težak i kompliciran te mnogo briga* te je nazvan **mentalno zdravlje – očajavanja i zabrinutost** (Cronbachov koeficijent alfa 0,72).

Na ljestvici od 12 pitanja ispitanici su pitani o tome kako su se osjećali u posljednja dva tjedna. Faktorska analiza po metodi primarnih komponenti dala je jednofaktorsko rješenje. Dobiveni faktor objašnjava 46,6% zajedničke varijance. Zbog dobivenih rezultata oblikovana je nova varijabla na osnovi aritmetičkih vrijednosti odgovora na tih 12 varijabli koja je nazvana **dobro osjećanje u posljednja dva tjedna**. Cronbachov koeficijent alfa za tu ljestvicu iznosi 0,82.

Sljedećim varijablama se ispitivala (zlo)uporaba sredstava ovisnosti: **učestalost pušenja u posljednjem mjesecu, učestalost opijanja u životu i učestalost konzumacije marihuane u životu**.

Tako sastavljenim varijablama pristupilo se statističkoj obradi podataka s ciljem identificiranja najugroženijih podskupina. Za svaku nezavisnu varijablu (10) napravljene su analize u odnosu na sve zavisne varijable (19) kako bi se utvrdila statistički značajna razlika između subzozoraka (vidi tablicu 2.) Kod varijabli spol, roditeljski status ispitanika i narodnosna struktura obitelji napravljen je t-test, a za sve druge nezavisne varijable rađena je analiza varijance (ANOVA). Kad pretpostavke o homogenosti varijance nisu bile zadovoljene, učinjen je *Welch* test. Nadalje, učinjen je i *Post Hoc* test kako bi se ustanovilo razlikuju li se podskupine međusobno sa statističkom značajnošću. U tablici 2. prikazani su subzozorci koji su najviše ugroženi.

REZULTATI

Tablica 2. prikazuje razlikuju li se statistički značajno podskupine nezaposlenih ispitanika s obzirom na 10 nezavisnih varijabli u 19 indikatora materijalne ugroženosti, socijalnih potpora, psihosocijalnog zdravlja i zadovoljstva. Na sjecištu svakog stupca i retka (odnosno zavisne i nezavisne varijable) nalaze se dva podatka: jedan govori o tome jesu li razlike između podskupina ispitanika statistički značajne, a drugi govori koja podskupina ispitanika je na tom indikatoru najviše materijalno ugrožena, ima najmanje socijalnih potpora ili daju najlošiju procjenu vlastitog mentalnog zdravlja i zadovoljstva.

Tablica 2.

Povezanost među izabranim varijablama ispitanikovog habitusa i dimenzija njegove ugroženosti, potpore i zdravlja (sa statistički značajnim razlikama između subuzoraka i navođenje subuzorka koji je najviše ugrožen, ima najmanju potporu najslabije zdravlje)⁸

Habitus	Spol	Dob	Mjesto stanovanja	Imaju djecu	Narodna struktura obitelji	Završena škola ispitanika	Završena škola oca	Završena škola majke	Dugoročni položaj na tržištu rada	Tip djelatnosti u zadnjem tjednu
Dimenzije ugroženosti, potpore i zdravlja	(t-test)	(ANOVA)	(ANOVA)	(t-test)	(t-test)	(ANOVA)	(ANOVA)	(ANOVA)	(ANOVA)	(ANOVA)
Materijalna ugroženost	p	/	0,012	0,001	/	0,022	0,000	0,000	0,024	0,007
Materijalna ugroženost u socijalno-kulturnim dobrima	Najviše ugroženi Ženski	/	Selo	Imaju	/	Završena OŠ	Završena OŠ	Završena OŠ	Tip nezaposlenosti	Nezaposleni
Materijalna ugroženost u osnovnim dobrima	p	0,011	/	/	/	/	/	/	/	/
	Najviše ugroženi	/	/	/	/	/	/	/	/	/

⁸ Legenda: kategorije neovisnih varijabli i navedenih u prvom stupcu tablice 2.

Spol: muški, ženski

Dob: 18-21 godina, 22-24 godina, 25-27 godina

Mjesto stanovanja: selo, mjesto/manji grad, Grad Zagreb

Imaju djecu: da, ne

Narodna struktura obitelji: iako nije bilo statistički značajnih razlika ni za jednu ovisnu varijablu, s kraticom HR bi bili označeni ispitanici čiji su svi članovi obitelji rođeni u Hrvatskoj, a s kraticom miješano u svim drugim slučajevima

Završena škola ispitanika, završena škola oca i završena škola majke: nekoliko razreda OŠ, završena OŠ, strukovna škola (dvo godišnja, trogodišnja), srednja škola i viša/visoka škola

Dugoročni položaj na tržištu rada: tip zaposlenosti, tip nezaposlenosti, tip školovanja, mješoviti tip

Tip djelatnosti u proteklom tjednu: nezaposleni, stalno zaposleni, trenutno zaposleni, povremeno zaposleni i drugo

Nastavak tablice 2.

Potpora roditelja	p	/	0,000	/	/	/	/	0,011	0,011	/
	Najmanja	/	25-27	/	/	/	/	Mješoviti tip	/	
Psiho-socijalna potpora prijatelja	p	0,000	0,001	/	/	/	/	0,019	0,001	
	Najmanja	Muški	25-27	/	/	/	/	Tip nezaposlenosti	Nezaposleni	
Financijska potpora prijatelja	p	0,015	/	/	/	/	/	/	/	
	Najmanja	Ženski	/	/	/	/	/	/	/	
Pozitivan odnos roditelja prema školi	p	0,000	0,035	/	/	/	/	0,012	/	
	Najmanji	Muški	25-27	/	/	/	/	Tip nezaposlenosti	/	
Postojanje opće socijalne mreže	p	0,000	0,027	/	/	/	/	/	0,006	
	Najmanja	Muški	25-27	/	/	/	/	/	Nezaposleni	
Postojanje prijateljske socijalne mreže	p	/	0,003	0,006	/	/	/	0,022	/	
	Najmanja	/	25-27	Selo	/	/	/	Tip nezaposlenosti	/	
Interaktivni stil u nošenju s teškoćama	p	0,000	/	0,000	/	/	0,003	/	/	
	Najmanji	Muški	/	Selo	/	/	Završena OŠ	/	/	
Traženje pomoći od različitih organizacija	p	/	/	/	/	/	0,000	/	/	
	Manje	/	/	/	/	/	Srednja škola	/	/	
Opća ocjena zdravlja	p	/	0,016	/	/	/	/	0,018	/	
	Lošije	/	25-27	/	/	/	/	Tip nezaposlenosti	/	

Nastavak tablice 2.

Zadovoljstvo životom	p	0,033	0,020	/	/	/	/	/	0,000	0,003	/	/	/
	Manje	Muški	25-27	/	/	/	/	/	Završena OŠ	Završena OŠ	/	/	/
Tjelesne poteškoće u zadnjih 12 mjeseci	p	0,013	/	/	/	0,013	/	/	/	/	/	/	/
	Veće	Ženski	/	/	/	Imaju	/	/	/	/	/	/	/
Mentalno zdravlje - psihosomatski simptomi	p	0,000	/	/	/	/	/	/	0,007	/	/	0,008	0,014
	Najviše	Ženski	/	/	/	/	/	/	Strukovna	/	/	Mješoviti tip	Stalno zaposleni
Mentalno zdravlje – očajavanje i zabrinutost	p	/	/	0,022	/	/	/	/	/	/	/	/	/
	Najlošije	/	/	/	/	Selo	/	/	/	/	/	/	/
Dobro osjećanje u posljednja dva tjedna	p	/	0,001	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
	Lošiji	/	18-21	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Učestalost pušenja u zadnjem mjesecu	p	0,021	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
	Češće	Muški	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Učestalost opijanja u životu	p	0,000	/	/	/	0,000	/	/	/	/	/	/	0,000
	Češće	Muški	/	/	/	Nemaju	/	/	/	/	/	/	Povremena zaposlenosti
Učestalost konzumiranja marihuane u životu	p	0,014	/	/	/	0,006	/	/	/	/	/	/	/
	Češće	Muški	/	/	/	Nemaju	/	/	/	/	/	/	/
Viktimizacija – prijetnje, iznudavanje, pljačka	p	0,002	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
	Češće	Muški	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Sudjelovanje u fizičkim obračunima	p	0,000	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
	Češće	Muški	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Viktimizacija – Liječenje zbog ozljeda i seksualno nasilje	p	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
	Češće	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/

Tablica 2. pokazuje da su u odnosu na materijalnu ugroženost u osnovnim dobrima najviše ugroženi mladi nezaposleni u dobi od 25 do 27 godina, dakle najstarija promatrana podskupina. Za razliku od toga, materijalna ugroženost u socijalno-kulturnim dobrima različita je kod podskupina ispitanika u odnosu na spol, mjesto stanovanja, roditeljski status, završenu školu ispitanika i roditelja, dugoročni položaj na tržištu rada i tip djelatnosti u zadnjem tjednu. Iz pregleda tablice slijedi da su najviše materijalno ugrožene u socijalno-kulturnim dobrima žene, zatim ispitanici koji žive na selu, te oni koji imaju djecu. U tu skupinu spadaju i mladi nezaposleni ispitanici koji imaju završenu osnovnu školu, zatim oni ispitanici čiji otac i majka imaju završenu također samo osnovnu školu. Što se tiče položaja na tržištu rada, vidljivo je da su najviše ugroženi u tom smislu ispitanici koji su u zadnjih 11 polugodišnjih razdoblja većinom bili nezaposleni te oni koji su u proteklom tjednu također bili nezaposleni. To drugim riječima znači da postoji statistički značajna povezanost kod 8 od 10 nezavisnih varijabli s varijablom materijalne ugroženosti u socijalno-kulturnim dobrima.

U tablici 3. prikazani su rezultati na cjelovit, odnosno sumiran način. U njoj je moguće vidjeti u koliko indikatora materijalne ugroženosti, socijalnih potpora i psihosocijalnog zdravlja se podskupine mladih nezaposlenih statistički značajno razlikuju u odnosu na pojedine nezavisne varijable.⁹

Tablica 3.

Zbirna tablica učestalosti razlika u 19 indikatora ugroženosti, potpora i zdravlja u odnosu na varijable ispitanikovog habitusa

Sumirane značajnosti:	Koliko puta se podskupine statistički značajno razlikuju u 19 dimenzija ugroženosti, potpora i zdravlja u odnosu na varijable ispitanikova habitusa:	Za koju podskupinu je – s kriterijem statističke značajnosti – značajno veća ugroženost, manje potpore, slabija socijalna mreža, lošije zdravlje...:
Varijable ispitanikovog habitusa:		
Spol¹	12	8x muškarci 4x žene
Dob	9	8x 25-27 godina 1x 18-21 godina
Ima djecu	9	7x ima djecu 2x nema djecu
Dugoročni položaj na tržištu rada	7	5x tip nezaposlenosti 2x mješoviti tip
Tip djelatnosti u proteklom tjednu	5	3x nezaposleni 1x stalno zaposleni 1x povremeno zaposleni

⁹ Uputa za razumijevanje tablice 3. na promjeru spola: Od 19 dimenzija ugroženost, žene i muškarci razlikuju se u njih 12. Od toga, u 8 dimenzija su ugroženiji muškarci, a u 4 dimenzije su ugroženije žene.

Nastavak tablice 3.

Sumirane značajnosti:	Koliko puta se podskupine statistički značajno razlikuju u 19 dimenzija ugroženosti, potpora i zdravlja u odnosu na varijable ispitanikova habitusa:	Za koju podskupinu je – s kriterijem statističke značajnosti – značajno veća ugroženost, manje potpore, slabija socijalna mreža, lošije zdravlje...:
Varijable ispitanikovog habitusa:		
Završena škola ispitanika	5	3x osnovna škola 1x strukovna 1x srednja škola
Mjesto stanovanja	4	4x selo
Obrazovanje oca	3	2x osnovna škola 1x nekoliko razreda osnovne škole
Obrazovanje majke	2	1x osnovna škola 1x nekoliko razreda osnovne škole
Narodnosna struktura obitelji	/	/

Iz tablice 3. vidljivo je da se podskupine mladih nezaposlenih najviše razlikuju s obzirom na spol. Te razlike pokazale su se statistički značajne u 14 indikatora materijalne ugroženosti, socijalnih potpora i psihosocijalnog zdravlja. Ukoliko se u tablici 2. provjere značajke tih razlika, može se vidjeti da za muške ispitanike vrijede, u odnosu na ženske ispitanike, sljedeće tvrdnje:

- slabija potpora prijatelja – psihosocijalna
- manje pozitivan odnos roditelja prema školi
- slabija opća socijalna mreža
- najmanje izražen interaktivan stil u nošenju s teškoćama
- najlošije zadovoljstvo životom
- veća učestalost pušenja u proteklom mjesecu
- veća učestalost opijanja u životu
- veća učestalost korištenja marihuane u životu.

S druge strane, za ispitanice, dakle za ženske mlade nezaposlene osobe značajne su sljedeće karakteristike kada se promatraju u odnosu na muške ispitanike:

- veća materijalna ugroženost u socijalno-kulturnim dobrima
- manja potpora prijatelja u smislu financija
- više tjelesnih poteškoća u zadnjih 12 mjeseci
- lošije mentalno zdravlje u smislu psihosomatskih simptoma.

Iz navedenog slijedi da su mlade nezaposlene žene više materijalno ugrožene i da je njihov položaj nesigurniji, što potvrđuju i neka druga istraživanja (Beck, 2001., prema Klemenčić Rozman i Dekleva, 2007.). I Rapuš Pavel (2005., prema Klemečić Rozman i Dekleva, 2007.) navodi niz istraživanja koja potvrđuju da nezaposlene žene imaju lošije zdravlje

(tjelesno i mentalno) iz razloga većeg broja negativnih posljedica stupanja na tržište rada u odnosu na muškarce, koje pak karakteriziraju lošije potpore od strane socijalnih mreža.

S obzirom na dob, skupina mladih nezaposlenih koji su u vrijeme istraživanja imali 25-27 godina spada u skupinu najviše ugroženih, onih s najmanjom potporom i najlošijim zdravljem. Takav zaključak slijedi iz pregleda tablice 2. gdje se vidi da su mladi u dobi 25-27 godina oni koji su najviše materijalno ugroženi u osnovnim dobrima, imaju najmanju potporu roditelja i psihosocijalnu potporu prijatelja, te najslabiju socijalnu mrežu, i opću i prijateljsku. Uz to, najlošije procjenjuju svoje opće zdravstveno stanje i svoje zadovoljstvo.

Roditeljski status ispitanika, odnosno činjenica da ispitanici imaju svoju djecu, prema dobivenim rezultatima, povezana je sa sljedećim obilježjima ugroženosti:

- većom materijalnom ugroženošću u socijalno-kulturnim dobrima
- manjom potporom roditelja
- manjom psihosocijalnom potporom prijatelja
- manje pozitivnim odnosom roditelja prema školi
- slabijom prijateljskom socijalnom mrežom
- lošijom općom ocjenom zdravlja
- češćim tjelesnim teškoćama u zadnjih 12 mjeseci.

S druge strane, ispitanici koji nemaju svoju djecu opisuju sljedeća obilježja:

- češće opijanje do sada u životu
- češće konzumiranje marihuane do sada u životu.

Iz prethodnih navoda moguće je zaključiti kako činjenica da mladi nezaposleni ljudi imaju svoju djecu može negativno utjecati na njihov psihosocijalni, materijalni i zdravstveni status, ali može imati i zaštitni utjecaj na njihova rizična ponašanja, posebno na konzumiranje alkohola i marihuane.

Kao vrlo važne razlikovne značajke još su i dugoročni položaj na tržištu rada te tip djelatnosti, odnosno status zaposlenosti u zadnjem tjednu prije istraživanja. Nezaposleni imaju znatno lošiji položaj glede materijalne ugroženosti u socijalno-kulturnim dobrima, psihosocijalne potpore prijatelja, opće socijalne mreže, prijateljske mreže te opće ocjene vlastitog zdravlja. Lošije mentalno zdravlje, odnosno izraženije psihosomatske simptome izražavaju mladi nezaposleni ispitanici koji su u proteklih 11 polugodišnjih razdoblja bili pomalo zaposleni, pomalo se školovali i povremeno bili nezaposleni, te mladi koji su u zadnjem tjednu stalno zaposleni. Slične rezultate dobili su i Ule i suradnici (2000., prema Štimac Radin, 2002.).

ZAKLJUČAK

Kao što je ranije navedeno, cilj ovog rada bio je identificirati najugroženije podskupine nezaposlenih mladih u promatranom uzorku. Mnogi autori (Murphy i Atanassou, 1999.; Matko, 2002.; Žorga i Poljšak-Škraban, 2007., Matković, 2008.) navode višestruke negativne

posljedice nezaposlenosti na mlade i njihov razvoj. Prije svega govore o narušenom tjelesnom i mentalnom zdravlju, povećanoj razini stresa, većoj socijalnoj ugroženosti, većoj sklonosti depresijama i anksioznosti te cijelom nizu problema koji ih čini ranjivijima u izazovima svakodnevnog života. Analiza podataka ovog istraživanja pokazuje da se podskupine nezaposlenih mladi (po nezavisnim varijablama – dob, spol, roditeljski status...) međusobno značajno razlikuju u mnogim ispitivanim područjima – materijalni položaj, socijalne potpore te psihosocijalno zdravlje i zadovoljstvo. Kao što je i očekivano, nije moguće jednoznačno definirati najugroženije skupine, već dobivene razlike treba promatrati diferencirano, poštujući njihov značaj u širem kontekstu. Ipak, ono što se može zaključiti jest da najveći značaj u razlikovanju podskupina mladih imaju spol, dob, roditeljski status te dugoročni položaj na tržištu rada.

S obzirom na spol, podaci pokazuju da su muški ispitanici nešto ugroženiji od ženskih ispitanica i to u nekim od područja koja su ispitivala postojanje socijalnih mreža (od 5 područja u kojima postoje razlike po spolu, muški ispitanici ugroženiji su u 4 područja). Isto tako, podaci pokazuju kako su muški ispitanici manje zadovoljni svojim životom te češće koriste sredstva ovisnosti.

S obzirom na dob, najugroženija skupina ispitanika je ona u dobi od 25 do 27 godina i to gotovo u svim područjima u kojima su se pokazale značajne razlike. Isto tako, s obzirom na roditeljski status, podaci pokazuju kako su ispitanici koji imaju djecu ugroženiji od onih koji ih nemaju, s iznimkom korištenja sredstava ovisnosti – opijanje i korištenje marihuane.

Očekivano, podaci pokazuju kako su ispitanici koji su u proteklih 4,5 godine bili pretežno nezaposleni ugroženiji u 5 od 7 područja u kojima se pokazala razlika među ispitanicima s obzirom na dugoročni položaj na tržištu rada. Najviše razlika je u široko ispitivanom području socijalne potpore te slijedi materijalna ugroženost u socijalno kulturnim dobrima i općoj ocjeni zdravlja.

Niti tip djelatnosti u proteklom tjednu, završena škola ispitanika i mjesto stanovanja nemaju zanemariv značaj. Tako su nešto ugroženiji ispitanici koji su zadnjem tjednu bili nezaposleni, oni koji imaju niže obrazovanje te oni koji žive na selu. Zanimljivo je izdvojiti da nikakav značaj u razlikovanju podskupina mladih nema narodnosna struktura obitelji, a manji značaj imaju obrazovanje oca i obrazovanje majke, s time da je obrazovanje oca nešto značajnije.

Navedeni podaci dali su neke od odgovora koji su bili cilj ovog rada. Međutim, iz razloga metodoloških ograničenja rezultate treba interpretirati s nužnim oprezom. Ograničenja se odnose na sam odaziv ispitanika anketiranju jer se može pretpostaviti da je upitnike vratila motiviranija skupina ispitanika. Isto tako, iz opisa uzorka vidljivo je da su ispunjene upitnike vraćale ženski ispitanici što je također moglo utjecati na rezultate.

Ipak, istraživanje ukazuje na određene razlike u dimenzijama ugroženost između pojedinih skupina ispitanika. Za određene zaključke potrebno bi bilo učiniti detaljne dodatne analize. Čini se da je opravdano reći da strategije koje su usmjerene prema mladim

nezaposlenim ljudima, bilo da se radi o pomoći pri zapošljavanju ili programima potpore, trebaju uzeti u obzir specifične potrebe određenih podskupina ispitanika. Činjenica je da se različite podskupine ispitanika različito nose s posljedicama nezaposlenosti te da su im dostupni različiti oblici potpore i podrške.

Ovo istraživanje doprinijelo je sagledavanju problema nezaposlenih mladih, međutim potrebne su daljnje analize i istraživanja koja bi omogućila sagledavanje ovog pitanja u potpunosti kako bi bile moguća podloga za kreiranje strategije prema mladim nezaposlenim ljudima u Republici Hrvatskoj. Prednost ovog istraživanja očituje se i kroz mogućnost usporedbe s rezultatima dobivenim u slovenskom dijelu istraživanja, kao i istraživanjima u nekim od europskih zemalja, što bi svakako dodatno doprinijelo boljem razumijevanju ovog problema, a samim tim i povećalo mogućnost njegovog učinkovitog rješavanja.

LITERATURA

1. Bouilet, D. (2007). Mladi i psihoaktivne supstance: eksperimentiranje ili put u ovisnost. U: Ilišin, V. & Radin, F. (ur.), **Mladi: problem ili resurs**. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, 203-236.
2. **Declaration and Action Programme of the World Summit on Social Development** (1995). Copenhagen.
3. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>
4. <http://www.dzs.hr/Hrv/system/news.htm>
5. Ilišin, V., Mendeš, I. & Potočnik, D. (2003). Politike prema mladima u obrazovanju i zapošljavanju. **Politička misao**, 40 (3), 58-89.
6. Ilišin, V. (2007). Društveni status, problemi i budućnost mladih. U: Ilišin, V. & Radin, F. (ur.), **Mladi: problem ili resurs**. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, 39-84.
7. Ilišin, V. & Radin, F. (ur.) (2007). **Mladi: problem ili resurs**. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.
8. Klemečić Rozman, M. M. & Dekleva, B. (2007). Identifikacija psihosocialno ogroženih in socialno izključenih skupin mladih nezaposlenih v Sloveniji. U: Dekleva, B., Rapuš Pavel, J., Zorc Maver, D. (ur.), **Prehodi v svet dela – izbira ali nuja?** Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani, 32-59.
9. Matko, V. (2002). Psihološke posljedice nezaposlenosti i posredujući faktori. U: Galušić, M., Maslić Seršić, D. & Šverko, B. (ur.), **Psihološki aspekti nezaposlenosti**. Zbornik radova XII. ljetne psihologijske škole Silba. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
10. Matković, T. (2008). Tko što radi? Dob i rod kao odrednice položaja na tržištu rada u Hrvatskoj. **Revija za socijalnu politiku**, 15 (3), 479-502.
11. Mihić, J., Bašić, J., Novak, M., Ferić Šlehan, M. & Kranželić, V. (2008). **Impact of youth unemployment on social Exclusion – Focus on prevention through different sectors collaboration**. 5th World Conference on the Promotion of Mental Health and

- the Prevention of Mental and Behavioral Disorders »From Margins to Mainstream«, Melbourne, Australia, 10. – 12. September 2008. (sažetak)
12. Murphy, G. C. & Atanassou, J. A. (1999). The effect of unemployment on mental health. **Journal of Occupational and Organizational Psychology**, 72, 83-99.
 13. **Nacionalni program djelovanja za mlade** (2003). Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
 14. **Nacionalni akcijski plan zapošljavanja 2005-2008 (2004)**. Vlada Republike Hrvatske, Zagreb.
 15. Novak, M. (2008). Neki pokazatelji psihičkog zdravlja nezaposlenih mladih. **Kriminologija i socijalna integracija**, 16 (2), (u tisku).
 16. Potočnik, D. (2006). Obrazovni resursi i zapošljivost mladih. U: Ilišin, V. (ur.), **Mladi između želja i mogućnosti. Položaj, problemi i potrebe mladih Zagrebačke županije**. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, 93-140.
 17. Potočnik, D. (2007). Integracija mladih u tržište rada. U: Ilišin, V. & Radin, F. (ur.), **Mladi: problem ili resurs**. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, 85-104.
 18. **Program borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti** (2002). Vlada Republike Hrvatske (prijedlog), Zagreb.
 19. Rapuš Pavel, J. (2005). Čimbenici rizika od nezaposlenosti kod mladih – slovensko iskustvo. **Dijete i društvo**, 1, 224-235.
 20. Ramprakash, D. (1994). Poverty in the countries of the European Union: A Synthesis of EUROSTAT's statistical research on poverty. **Journal of European Social Policy**, 2, 117-128.
 21. Starc, N. (ur.) (2006). **Siromaštvo, nezaposlenost i socijalna isključenost**. Zagreb: Program Ujedinjenih naroda za razvoj.
 22. **Statistički ljetopis Republike Hrvatske** (2007). Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske.
 23. Štimac Radin, H. (2002). Rizici nezaposlenosti. U: Ilišin, V. & Radin, F. (ur.), **Mladi uoči trećeg milenija**. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, 231-258.
 24. Šućur, Z. (1995). Koncept socijalne isključenosti, **Revija za socijalnu politiku**, 3, 223-230.
 25. Šućur, Z. (2006). Siromaštvo, višedimenzionalna deprivacija i socijalna isključenost u Hrvatskoj. **Revija za sociologiju**, 37 (3-4). 131-147.
 26. Šverko, B., Galešić, M. & Maslić-Seršić, D. (2004). Aktivnosti i financijsko stanje nezaposlenih u Hrvatskoj. Ima li osnova za tezu o socijalnoj isključenosti dugotrajno nezaposlenih osoba? **Revija za socijalnu politiku**, 11 (3-4), 283-298.
 27. Townsend, P. (1979). **Poverty in the United Kingdom**. Harmondsworth: Penguin Books.
 28. Zakon o zapošljavanju (1996). **Narodne novine**, br 59.
 29. Žorga, S. & Poljšak-Škraban, O. (2007). Nezaposlenost, stres in zdravje. U: Dekleva, B., Rapuš Pavel, J. & Zorc Maver, D. (ur.), **Prehodi v svet dela – izbira ali nuja?** Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani, 19-31.

*Josipa Bašić
Martina Ferić Šlehan
Valentina Kranželić*

*University of Zagreb
Faculty of Education and Rehabilitation Sciences
Department for Behavioural Disorders*

**THE MOST VOULNERABLE GROUPS OF UNEMPLOYED YOUNG PEOPLE IN CROATIA:
PRELIMINARY DATA OF THE PROJECT »SOCIAL INCLUSION AND LIVING STRATEGIES
OF UNEMPLOYED YOUNG PEOPLE IN CROATIA AND SLOVENIA IN THE EUROPEAN
CONTEXT«**

SUMMARY

The article refers to the bilateral project »Social inclusion and living strategies of unemployed young people in Croatia and Slovenia in the European context« implemented by the Faculty of Education of the University of Ljubljana and the Faculty of Education and Rehabilitation Sciences of the University of Zagreb during 2006 and 2007. The sample consisted of 937 unemployed young persons aged 18-27, living in Zagreb, Šibenik-Kin County and Varaždin County. A modified questionnaire developed within the European project YUSE (Youth Unemployment and Social Exclusion) was used. The aim of this article is to determine sub-groups of especially vulnerable young people among unemployed young people in Croatia. The preliminary results suggest, above all, that it is possible to identify certain sub-groups of unemployed young people whose vulnerability is statistically significantly higher than the one of other unemployed participants. The most vulnerable group consists of male participants aged 25-27. It should be noted that similar studies can give only guidelines for future research, especially comparative one. The above mentioned results should be included in the design and implementation of national and regional policies with regard to education and employment of young people as well as the general support policy for young people.

Key words: *unemployed young people, social inclusion/exclusion, psychosocial health.*

